

Postmodern uysallıklar: Uysallar dizisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme

Fatma Ceyda Baş¹

¹ Sosyoloji Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çankırı Karatekin University, Çankırı, Türkiye.

ÖZET

Postmodernite yaklaşımları son elli yıldır farklı disiplinlerde yoğun olarak tartışılmaktadır. Sosyal bilimlerde de postmoderniteye yönelik kavram ve kuramlar geliştirilmekte, günümüz toplumu ve içerisinde bireyin durumuyla ilgili yeni yaklaşımlar ele alınmaktadır. Sosyolojik perspektiften değerlendirildiğinde, postmoderniteye ilişkin kuramlar birbirlerinden oldukça farklı görülse de temelde modernite ve Aydınlanma eleştirisine dayandığı, tüketim ve teknolojinin denetimi konusunda endişelerin ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca postmodern aşamada çoğulluk, farklılık, özgürlük gibi olumlu çağrışımları kavramların yanı sıra, teknolojik denetim, gerçekliğin yitimi ve tüketim kültürünün baskısı gibi olumlu olmayan nitelikler de teorilerde gündeme gelmektedir. Bu çalışmada dijital bir platformda yayınlanmış olan ve afişiyle, dinamitle patlatılan bina sahneleriyle ve bir arada bulundurduğu zıt unsurlarla dikkat çeken yerli yapım Uysallar dizisi ele alınmıştır. Dizi özelinde postmodern yaklaşımların bireysel ve toplumsal değerlendirmelerinde ifade edilen kavramlardan yola çıkarak tematik içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda belirlenen üç tema çerçevesinde, dizi postmodernite kavramları aracılığıyla yorumlanabilmektedir. Böylece içinde yaşadığımız toplumsal ve bireysel duruma yönelik olarak üretilmiş ve bir öz değerlendirme niteliği taşıyan dizi içeriği, sosyolojik bir perspektiften incelenmiştir. Bu sayede postmodernite kuram ve kavramlarının somut bir medya ürünü üzerinden değerlendirilmesi ve dijital platform içeriklerine yönelik yeni bir kuramsal yaklaşım sunulması yoluyla hem postmodernite hem de dijital içeriklere yönelik alan yazına katkı sunmak hedeflenmiştir. Gelecek çalışmalarda postmodern dönemin kendi içerisinde gelen farklı dijital içeriklerin, bir kendini değerlendirme biçimi olarak hangi postmodern nitelikleri ön plana çıkardığının incelenmesinin, günümüz fiili yaşam deneyimlerinin temsillerine teorik bakış açıları sunulması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELER

Modernite, postmodernite, dijital diziler, içerik analizi, çoğul kimlikler.

Postmodern acquiescences: A sociological evaluation on the series of Uysallar

ABSTRACT

Postmodernity approaches have been extensively discussed in different disciplines for the last fifty years. Concepts and theories about postmodernity have also been developed in social sciences, and new approaches to today's society and the situation of the individual in it are discussed. When evaluated from a sociological perspective, although the theories of postmodernity seem quite different from each other, it is seen that they are basically based on the criticism of modernity and the Enlightenment, and concerns are expressed about the control of consumption and technology. In addition, in the postmodern stage, positive connotations such as plurality, difference, and freedom, as well as non-positive qualities such as technological control, loss of reality, and the pressure of consumption culture, come to the fore in theories. In this study, the domestic production Uysallar series, which was published on a digital platform and attracted attention with its poster, building scenes exploded with dynamite, and the contrasting elements it contains, is discussed. Thematic content analysis was carried out based on the concepts expressed in the individual and social evaluations of postmodern approaches in the series. Within the framework of the three themes determined as a result of the analysis, the series could be

Atf: Baş, F., C. (2024). Postmodern uysallıklar: Uysallar dizisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 675-688. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1283322>

interpreted through the concepts of postmodernity. Thus, the content of the series, which was produced for the social and individual situation we live in and which has the quality of self-evaluation, was examined from a sociological perspective. In this way, it aims to contribute to the literature on both postmodernity and digital content by evaluating the theories and concepts of postmodernity through a concrete media product and presenting a new theoretical approach to digital platform content. In future studies, it is thought that it will be useful to examine which postmodern qualities highlight different digital contents from the postmodern period as a form of self-evaluation in terms of presenting theoretical perspectives on the representations of today's actual life experiences.

KEYWORDS

Modernity, postmodernity, digital series, content analysis, plural identities.

Giriş

Postmodernitenin modernitenin bir devamı mı olduğu yoksa yeni bir döneme mi işaret ettiği literatürde farklı alanlardan araştırmacının gündemini oluşturmaktadır. Postmodernitenin tanımlanması konusunda bir uzlaşma olmamakla birlikte kavram, sanattan ekonomiye, kültürden kimliğe toplumsal ve bireysel yaşamın birçok alanında temel bazı değişimlere işaret etmektedir. Bu değişim modernitenin olumsuzlanması yoluyla, postmodernitenin iyimser şekilde yorumlanmasına sebep olabileceği gibi, modernitenin ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkabilecek olağan durumlar olarak da ifade edilmektedir. Sanat, tarih, felsefe ve toplum alanlarında kapsamlı bir düşünce sistemi olarak tasvir edilebilecek postmodernizmin, özellikle modernitenin dayandığı Aydınlanma düşüncesinin getirdiği, aklın ve bilimin egemenliği altında kurgulanan rasyonel, akılcı ve bütüncül bir dünya vizyonuna karşı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm anlam, anlatım ve kavramların değişebilir olduğuna yaptığı vurgu ve kesin ontolojik belirlenimciliğe yönelik eleştirel tavrıyla öne çıkan yapı sökümlüğünün de etkisiyle (Küçükalkan, 2018), bütüncül ve büyük anlatıların reddedilmesi yine postmodernizm açısından önem arz etmektedir. Ayrıca postmodernist yaklaşımlarda sıklıkla yaşam tarzlarının, söylemlerin, dil oyunlarının ve kültürlerin çoğulluğuna vurgu yapılmaktadır. Farklılıkların ve hatta daha önce bir araya gelmesi mümkün olmamış unsurların birlikteliğine işaret eden post modern tarzla birlikte uyumsuzlukların uyumuna tanıklık edilmektedir. Çünkü artık gerçeklik bulanıklaşmış, tahrip edilmiş, hayatın modern unsurları önemini yitirmiş ve sanallıklar öne çıkmıştır. Bireysel ve toplumsal hayatın birçok alanının bulanık ve belirsiz olduğu bu durumda "her şey gider" (Feyerabend, 1996, 1999) olmuştur.

Bu çalışma kapsamında içerik analiziyle incelenen Uysallar dizisi, yukarıda bahsedilen postmodern durumlara örnek teşkil edecek toplumsal, bireysel deneyimler ve ilişkilere odaklanmaktadır. Öncelikli olarak dizinin adı ile izleyiciye sunduğu öykü ve diziyi izledikten sonra hissettirdikleri arasındaki uyumsuzluk hissi bu yapıyı postmodern bir perspektiften inceleme gerekliliği oluşturmaktadır. Bu çalışmanın çıkış noktası ise Uysal ailesi özelinde sunulan deneyimler aracılığıyla artık yeni ve postmodern uysallıklara mı tanıklık etmekte olduğumuz sorusudur. Ayrıca dizide bireyin ve toplumun tasvirinde, postmodernite yaklaşımlarında öne çıkan kavramların bulunup bulunmadığı ya da hangi yönleriyle bulunduğu sorularının cevapları aranmıştır.

Dizi dijital bir içerik olması sebebiyle, postmodern olarak tanımlanan günümüz yeni medyasının bir unsurudur. İnternet ve teknolojinin gelişimi ve kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, medya da dönüşüm geçirmiştir. Çünkü artık izleyiciler medyada sunulan içerikler karşısında pasif bir konumda değildir. Dijital içerik platformlarının hayata geçmesiyle birlikte, izleyiciler artık kendi zevklerine göre içerik seçebilmekte, izleme ve beğeni geçmişine uygun olarak sunulan öneriler arasında tercih yapabilmektedir. Seyircinin aktif olarak rol almasının yanı sıra dijital içerik platformları küresel bir yerleşme demek olan "küyerleşme"ye (Sarı ve Sancaklı, 2019) yol açması sebebiyle de postmodernite açısından önem taşımaktadır. Çünkü postmodernite artık yerelliklerin ve farklılıkların öne çıktığı bir evreye işaret etmektedir ve dijital içerik platformları dünyanın farklı noktalarından birçok ülkenin yapımlarına yer vererek hem küreseli

yerelleştirmekte hem de yereli küreselleştirmektedir. Dolayısıyla kullanıcılar diledikleri dilde ve konuda içeriği izleyebilmektedir ve milyonlarca kullanıcı hem küresel hem de yerel bir ağın parçası haline gelmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında dizinin dijital bir içerik oluşu postmodernite ekseninde ele alınmasında etkili olmuştur.

Dizide sıkça zıtlıklar, kimliklerin çoğulluğu ve bunlar arasında geçişkenlikler görülmektedir. Teknoloji, bilginin güvenilmezliği, tüketim, boyun eğme, baş kaldırma, mekânsal ve kimliksel düzeyde karşıtlıklar, belirsizlik ve kaos dizinin öne çıkan unsurlarıdır. Ayrıca günümüz dünyasının beklentileri ve zorlamaları altında sıkışan bireyin, çıkış yolları arayışı ve karma karışıklığı dizinin büyük bölümünde izleyiciye hissettirilmektedir. Dolayısıyla "Uysallar" üst başlığı altındaki bu deneyimler, dizinin postmodernite bakış açısıyla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Böylece bu çalışmada, son verilere göre 230,8 milyon abone sayısı (NTV, 2023) oldukça büyük kullanıcı kitlesine sahip dijital bir platform olan Netflix'te izleyiciyle buluşan Uysallar dizisinin içerik analiziyle tematik bir inceleme yapılmış ve bireysel olduğu kadar toplumsal alanlarda ortaya çıkan postmodern unsurların izleri aranmıştır. Bu çerçevede çalışma iki yönden önem arz etmektedir. Birincisi, postmodernite evresinde yine bu evrenin bir ürünü olan dijital bir içerik üzerinden toplum ve bireye yönelik öne çıkarılan niteliklerin araştırılması yapılmıştır. İkinci olarak bu çalışma aracılığıyla postmoderniteye yönelik teorik tartışmalara uygulama üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bu değerlendirmelerden hareketle elde edilen sonuç ve yorumların sunduğu bakış açısının hem postmodernite hem de dijital içeriklere yönelik alan yazına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Postmodernite Literatürü

"Post" ön ekinin de etkisiyle, post modern teorisyenlerin çoğu terimi batı tarihindeki keskin bir kopuş ya da kırılmayı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu sebeple postmodern söylemler, bir sona erme, yeni bir şeylerin aşama kaydetmesi duygusunu ve bu yeni toplumsal ve kültürel durumu incelemek ve kavramsallaştırmak için yeni kategoriler, kuramlar ve yöntemler geliştirilmesi gerektiğini vurgularlar (Best ve Keller, 2011, s. 48). Temelde postmodern yaklaşımlar Aydınlanmayla, aklın ve bilimin kutsanmasıyla başlayan, kapitalizmin yaygınlaşmasıyla ve bilimin yıkıcılığının yüzleşilmesiyle devam sürece bir eleştiri olarak nitelendirilebilir. Postmodern teorilerin Aydınlanma ideallerine karşı giriştiği bu mücadelenin çok da yeni olmadığı bilinmektedir. Öncesinde Nietzsche'nin akıl yetisinin nesnel olmadığı ve temelinde arzu tutkular bulunduğu yönelik iddiaları ve Frankfurt Okulu teorisyenlerinin Aydınlanmanın ve aklın başarısızlığına yönelik vurguları bulunmaktadır. Dünya savaşları ve atom bombalarının yıkıcılığı da yine aklın, bilimin ve ilerleme anlayışının sorgulanmasına sebep olan faktörler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bilim felsefesinde yaşanan yeni tartışmalar ve pozitivistin eleştirilmeye başlanması da postmodernite tartışmalarında önemli bir etkisi olmuştur. Özellikle Feyerabend'in (1996, 1999) modern bilim anlayışının insan doğası üzerindeki baskıcı tarzına dikkat çekerek her türlü bilimsel iktidara karşı çıkması ve "her şey olur", "nasıl olursa olsun" demek olan "anything goes" ifadesi büyük etki yaratmış ve bilimin mezkezsizleşmesi açısından önemli bir açılım sağlamıştır.

Postmoderniteye yönelik tartışma ve yaklaşımlar toplum bilimlerinden önce sanat ve mimari alanlarında kendisini göstermiştir. Mimari alanındaki en yankı uyandırıcı hadise ise 5 Temmuz 1972'de bir sığlaşma, tahribat ve kimlik kaybına yol açtığı öne sürülen modern mimarlığın bir örneği, Pruitt-Igoe konutlarının dinamitlenerek yıkılmasıdır. Postmodernlere göre bu yıkım modernizmin öldüğü gün olmuştur (Zeka, 1994, s. 14). Sanat alanında postmodern yaklaşımlar ise gündelik hayat ile sanat arasındaki mesafenin eleştirisi ve yüksek/popüler kültür gibi hiyerarşilerin çöküşüne işaret etmektedir. Ayrıca sanat eserinin bir mesajının olması fikri de reddedilmiştir. Modern sanatın aksine irrasyonel ve kaotik olan postmodern sanat eserlerinde anlam arayışlarından da vazgeçilmiştir (Alp, 2013; Best ve Keller, 2011; Şahin, 2012).

Postmodernite üzerine alan yazın incelendiğinde Jameson, Lyotard, Foucault, Baudrillard, Bauman, Harvey ve Giddens gibi önemli toplum bilimcilerin teorik yaklaşımları öne çıkmaktadır.

Postmodernite yaklaşımlarının genel özelliğinin, içerisinde fikir üreten her ismin farklı kavramlar ve odaklarla konuyu ele alması olduğunu söylemek mümkündür. Bir fikir birliği olmadığı gibi, birbirleriyle ciddi derecede farklılık gösteren görüşlerin bulunduğu postmodernite tartışmaları, mevcut bu karmaşıklık sebebiyle de ilgi odağı olmaya devam etmektedir. Öte yandan postmoderniteye yönelik yaklaşımların bazı ortak noktaları bulunduğunu da belirtmek gerekmektedir. En önemli ortak vurgulardan biri modernizm ve onun temellerinden biri olan akıl ve bilim anlayışının yadsınmasıdır (Şaylan, 1999, s. 33). Jameson'ın anlatılarından özetlendiğinde, postmodernlik derinliksiz, yüzeysel bir dünyadır ve bir simülasyon dünyasıdır. Ayrıca postmodernizm etkileyici ve duygudan yoksun bir dünyadır ve insanın tarih içerisindeki yeriyile ilgili bir anlam kaybı bulunmaktadır. Son olarak ise modernliğin patlayıcı, genişleyici, üretici teknolojilerinin yerine postmodern topluma, iç patlamalı ve yeniden üretim odaklı teknolojiler hakimdir (Ritzer ve Stepnisky, 2013, s. 76). Başka bir ifadeyle, modernizmin üretim odaklı, ilerlemeci ve iyimser havasının yerini yeniden üretimin, bilgi teknolojilerinin ve medyanın aldığı, tüketim odaklı ve daha çok belirsizliğin hâkim olduğu bir toplumsal hayat tasviri ortaya çıkmaktadır.

Foucault, postmodern yaklaşımların temellerine önemli katkılar sunmuştur. Onun temel itirazlarından biri modernizmin ilerlemeci ve Aydınlanmanın özgürleştirici ideallerine yönelik olmuştur. Foucault'a göre bilgi ve iktidar arasında güçlü bir ilişki bulunmakta ve bu ilişki özgürlüğün önündeki en büyük engellerden birini teşkil etmektedir. Ona göre modernite tarihinde ilerleyen tek bir şey vardır, o da insan üzerinde baskı kurma yöntemlerinin giderek yoğunlaşmasıdır (Şaylan, 1999, s. 320). Bir başka ifadeyle bilgi ile modern iktidar biçimleri arasındaki ortak noktaların yeni tahakküm şekillerinin oluşturulmasına hizmet ettiğini savunarak akıl, özgürleşme ve ilerlemenin ilişkilendirilmesine itiraz etmiştir. Bu durumda Foucault'nun önerdiği şey, özgün benlik ile baskıcı kısıtlayıcı toplumsal alan arasındaki diyalektik süreçtir. Böylece birey kendi üzerinde egemenlik kurabilecek ve kısıtlamaları bertaraf ederek kendine has bir var oluş sergileyebilecektir (Best ve Keller, 2011, s. 88). Onun toplumsal alandaki iktidar ve baskı mekanizmalarına, beden tahakküm altına alınma biçimlerine yönelik geliştirdiği anlayış, postmodern yaklaşımlara göz ardı edilemeyecek ölçüde etki etmiştir.

Jean-Francois Lyotard, postmodern modernliğin bir devamı olarak değerlendirmektedir. Ayrıca büyük anlatıların modernizme ait olduğu ve artık postmodern dönemde yeri olmadığını vurgularken, postmodern yaklaşımların önde gelen görüşlerinden birini ifade etmektedir. Postmodern Durum (2013) adlı kitabında çağdaş toplumdaki bilginin durumu üzerine eleştirel bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Eserinde genel olarak bilimsel bilginin epistemolojik temellerine yönelik radikal bir eleştirinin yanı sıra, bilginin iletişim teknolojilerinin etkisi altında metalaşmış olmasına sosyolojik açıdan bir değerlendirme yapmaktadır. Bilginin yapısının ve niteliğinin değişmesinde teknolojik gelişmelerin önemini vurgulayan Lyotard, bu değişimin modern toplumdaki kopuşu ifade ettiğini öne sürmektedir. Totalleştirici ve evrenselleştirici kuramları ve yöntemleri eleştirirken tüm teorik düzlemlerde ve söylemlerde farklılık ve çoğulluğun önde gelen savunucularından biri olduğunu söylemek mümkündür (Best ve Keller, 2011, s. 181). Lyotard'ın spesifik ilgisi toplumun bilgisayarlaşmasının bilgi üzerindeki etkileriyle ilgili olmuştur. Anlatısal bilginin yerine dil oyunlarının çoğulluğunun, evrenselciliğin yerine yerelciliğin geçmekte olduğuna işaret etmesinden ötürü postmodernlikte oluşan anlam kaybına dikkat çekmektedir (Featherstone, 1996, s. 22). Lyotard'a göre, aydınların artık yapması gereken tek şey gerçekliğin ya da dünyayı kurtarmanın peşine düşmektense yeni hamleler bulmak ve böylece küçük öyküler dinleme ve anlatma kabiliyeti geliştirmektir. Böylece bilimsel bilginin anlatıya dayanan bilgi karşısındaki üstünlüğünün bittiğini kabul etmek gerekmektedir. Hatta bu bakış açısı teorilerin de birer edebiyat türü olduğu sonucuna da varabilmektedir (Zeka,1994, s. 26).

Jameson daha belirli bir dönemleştirici postmodern kavramı kullanmakla birlikte, bunu bir çağ değişimi olarak düşünmeye istekli değildir. O postmodernizmi daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan kapitalizmin üçüncü büyük evresini yani geç kapitalizmin kültürel egemenliği ya da kültürel mantığı olarak konumlandırmaktadır (Featherstone,1996, s. 23). Başka

bir ifadeyle, postmodernlik kapitalizmin işleyişindeki değişime odaklanarak ele alınmaktadır. Kapitalizmin evreleri Jameson'a (1994) göre gerçekçilik piyasa kapitalizmine, modernizm tekelci kapitalizme ve postmodernizm geç/çokuluslu/tüketimci kapitalizme tekabül etmektedir. Ayrıca düşünür postmodernizmi kapitalizmin kültürel mantığı olarak tanımlamıştır.

Bauman modernliğe yönelttiği ağır eleştiriler sebebiyle dikkat çeken bir yaklaşıma sahiptir. Bauman (1997) modernliği Holocaust ile ilişkilendirerek, Yahudilerin kitle halinde öldürülmesinin modernliğin bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Bu noktadan hareketle modernliği her türlü farklılığa karşı olduğu, öfke, ırkçılık ve önyargıyı pekiştirdiği gerekçesiyle suçlamıştır. Postmodernizmi ise katı modernlikten akışkan modernliğe geçiş olarak betimlemiştir (Bauman, 2006). Bu akışkanlık sebebiyle gerçeklik de bulanıklaşmıştır ve günümüzde neyin doğru neyin yanlış olduğuyla ilgili karar vermek güçleşmektedir. Ayrıca şu an doğru görünen bir şeyin ileride yanlış görünme ihtimali de bulunmaktadır. Son olarak Bauman'ın postmodernizmde kimliklerin önemine yaptığı vurguyu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Ona göre modernlikte çelik malzemeden inşa edilmiş olan kimliklerin yerini bugün plastikten yapılmış kimlikler almaktadır (Bauman, 2001). Böylece kimliklerin esnekliği ve kırılabilirliği artmıştır. Post modern dönem bu ekseninde farklılıkların, farklı toplulukların ve kimliklerin ön plana çıktığı, akışkan/sıvılaşmış ve dolayısıyla kesinliklerin azaldığı bir toplumsal yapıya dikkat çekmektedir.

Postmodernizm tartışmalarının karamsar düşünürlerinden biri olan Baudrillard ise Aydınlanmanın ideallerinin anlamını kaybettiği bu yeni toplum tipinde gerçekliğin değişen niteliğine vurgu yapmaktadır. Gerçeklikte meydana gelen kopuş "hiper realite" kavramıyla ifade edilmiş ve yeni teknolojilerinin kitle iletişiminde etkili olmasıyla birlikte bir simülasyon evresine girilmiştir. Baudrillard'da postmodern topluma ilişkin en belirgin eksenlerden birini kitle iletişim araçları ve onların kitleler üzerinde oluşturduğu etkidir. Gerçeklik bulanıklaşmış, görüntü ile gerçek ayırt edilemez hale gelmiştir. Simülasyon kavramını kullanan Baudrillard, bunun -miş gibi yapmak olduğunu belirtmektedir. Simülasyonun gerçek ile sahte arasındaki ayrımı ortadan kaldırdığını vurgular (Baudrillard, 2020). Tüketimin ve tüketim kültürünün başat olduğu yeni toplumda, tüketmek bir var olma şekli haline gelmiştir. "Değer işaretleri" kavramıyla Baudrillard, metaların yeni bir değere sahip olduğunu ve sahip olunan metaldaki bu işaret değeri yoluyla, ona sahip olanların sosyal konumlarının da belirlendiğini ifade etmiştir (Baudrillard, 2016). Gerçekliğin ve anlamın yok olduğu postmodern dönemde tüketim ön plana çıkmış, gelişen teknoloji ve enformasyon ağlarının da etkisiyle toplumlar artık kitlelere dönüşmüş ve bir şey yapabilme kapasitesini yitirmiştir.

Sessiz Yığınların Gölgesinde (2019) adlı eserinde Baudrillard kitleleri sessiz yığınlar olarak betimlerken, her türlü durumun içe doğru patladığı, değişim yaratabilecek herhangi bir gücü olmayan hareketsiz birliktelikler olarak tanımlamaktadır. Ona göre; "hipersimülasyon aracılığıyla bütün modelleri yansıtan kitle onları yok edebilecek bir güce sahip simülasyonun hem öznesi hem nesnesi olmak gibi ters bir işi başarmıştır. Kitleyi kitle iletişim araçlarının dışında bir yerde aramak boşunadır.... Denenen tüm güdüleme girişimleri sonunda kitlenin içinde boğulmakta, emilmekte, yolundan çevrilmekte ve başka bir şeye dönüştürülmektedir. Onun neyi nereye doğru sürüklediğini söyleyebilmek imkansızdır" (Baudrillard, 2019, s. 33).

Ayrıca Baudrillard'a göre (2019) insanın bağımsız hareket edebildiğini öngörmesiyle sebebiyle artık toplumsal bilgi ve kurumlar anlamlarını yitirmiştir ve günümüz dünyasında güçlü bir siberetik denetim söz konusudur. Gerçekliğin bulanıklaşmasının yanı sıra doğru ve yanlış, politik olanla olmayan, estetik olanla olmayan da birbirine karışmıştır.

Postmodern teori içerisinde değerlendirilen fakat günümüz toplumunu açıklamada geç modernite kavramını kullanan Beck'e göre (2020), geç modernite ilerleyen teknoloji ve bilim sebebiyle geçmişe kıyasla daha farklı riskler barındırmaktadır. Bu riskler modernitenin ürünleridir ve zamanla söylemler aracılığıyla abartılabileceği gibi önemsizleştirilebilirler de. İnsanların ve diğer canlıların maruz kaldığı ve ileri teknoloji sonucu oluşan bu riskler, geç modernitenin önde gelen niteliklerinden biridir (Beck, 2014). Beck ile benzer bir yaklaşımla Giddens postmoderniteyi

yeni bir dönem ve büyük bir kopuş olarak değerlendirilmesini şüpheyle karşılamış ve geç modernite ya da geç modern çağ tanımlamasını kullanmıştır. Giddens da Beck gibi geç modern dönemde risklere dikkat çekmiş, kimliğin oluşumda toplum ve benlik arasındaki ilişkiye odaklanmıştır (Giddens, 2014).

Genel bir değerlendirme yapıldığında postmodern yaklaşımların modernlik eleştirisi üzerine temellendikleri anlaşılmaktadır. Postmoderniteye yönelik olumlu ya da olumsuz tavırlar dışında bu tanımlamanın modernliğin devamına mı yoksa yeni bir döneme mi işaret ettiği hususunda da fikir birliği bulunmamaktadır. Akla ve bilginin pozitivist bir bilim anlayışıyla tekelleştirilmesine karşı ciddi bir itiraz göz çarpmaktadır. Ayrıca modernleşmenin ilerlemeci anlayışı da ciddi saldırılara maruz kalmıştır. Postmodernite köklü bir değişimi ifade ettiğinden, meydana gelen bu değişim teknolojik gelişmeler, medya ve yeni bilgi biçimleri üzerinden açıklanmaya çalışılmakta, bir yandan da kapitalizm ve onun değişen mantığı üzerinden incelenmektedir. Ayrıca tüketim ve tüketim kültürü postmodern tartışmalarda büyük bir yer kaplamaktadır. Büyük anlatıların yerine yerelliğin, katı kimlikler yerine akışkanların, kesin doğrular yerine şüphelerin geçtiği değerlendirmeleri yapılmaktadır. Böylece çeşitlilik ve farklılıklar daha sıcak bir tavırla kucaklanmıştır. Gerçeklik ve doğru ile ilgili belirsizliğin altı çizilirken, bir yandan da -mı gibi yapmanın, sahip olunmayan bir şeye sahipmiş gibi yapılmasına dikkat çekilmiştir. "Ne olsa gider" sloganı doğrultusunda eklektizmin öne çıktığını ve en uyumsuz görülen durumların, nesnelere ve tarzların bile bir arada bulunabilirliğine ilişkin bir görüş geliştirilmiştir. Tüm bu yaklaşımlar tabii ki eleştirilere de maruz kalmıştır. Postmodern kavramının muğlaklığı, belirsizliğin ön planda olması, ağırlıklı eleştiri içerip öneri ya da öngörü barındırmaması ve akli itibarsızlaştırması gibi birçok farklı sebeple eleştirilmiş ya da ciddiye alınmaması gerektiğine yönelik tartışmalar yürütülmüştür. Günümüzde de halen tartışılmaya devam etmektedir (Harvey, 1997; Giddens,2014; Ritzer, 1997; Turner, 2009).

Bu çalışma kapsamında yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan postmodern yaklaşımların sunduğu bakış açılarından yola çıkarak kimlik, teknoloji/bilginin durumu ve tüketim kavramları çalışmanın temelinde yer almaktadır. Bu kavramlar aracılığıyla oldukça popüler bir içerik platformunda yayınlanmış olan yerli yapım Uysallar dizisi tematik analiz yoluyla incelenmektedir. Böylelikle günümüz metropol insanın yaşamından kesitler sunan dizide, postmodern durumların izi sürülmekte ve nasıl sunulduğu mercek altına alınmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada postmodernite yaklaşımlarının ön plana çıkardığı kavramlar ve durumlarla benzerlik taşıdığı düşünülen Uysallar dizisi nitel bir yöntem olan içerik analizi ile incelenmiştir. Dizi sekiz bölümden oluşan bir mini dizi niteliğindedir ve tüm bölümler çalışma kapsamında incelenmiştir. Dizide sunulan olay örüntüsü ve karakterlerin deneyimlerinin bağlantılı olması sebebiyle herhangi bir ayrıştırma yapılmamıştır. İçerik analizinde temel amaç, eldeki verileri açıklamak amacıyla ilişki ve kavramlara ulaşmaktır. Böyle bir analizin sonucunda daha önce fark edilmeyen kavram ve temalar keşfedilebilmektedir. Bu yöntemle veriler kavramlaştırılır, düzenlenir ve temalar ortaya çıkarılır. Böylece veriler belirlenen kavram ve temalar çerçevesinde kategorize edilerek, yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu sebeple Uysallar dizisi postmodernite yaklaşımlarında vurgulanan kavramlar temelinde içerik analizine kullanılarak incelenmiştir. Yapılan kodlamaların ardından dizideki karakterlerin deneyimi ve toplumsal duruma yönelik içeriklerin üç ana tema üzerinden kategorize edilebileceği ortaya çıkmıştır. Bu temalar 1. çoğul kimlikler ve bir arada bulunan zıtlıklar, 2. teknolojinin ve bilginin durumu, 3. tüketim olmuştur. Belirlenen temalar aracılığıyla dizi, postmodernite kavramları ve yaklaşımları temelinde yorumlamaya tabi tutulmuştur.

Uysallar'a Genel Bir Bakış

Dizide adı geçmese de İstanbul olduğu anlaşılan büyük bir şehirde, iki çocuklu Uysal ailesinin evde, işyerinde ve sokakta karşılaştıkları durumları ve etkileşimleri konu edinmektedir. Bir yandan aile bireylerinin ev içerisindeki ve dışındaki hayatlarına odaklanırken, dizi diğer yandan sokağı ve şehri de genel olarak resmetmektedir. Üstelik karakterlerin içerisinde buldukları ruh halleri, coşku, heyecan ve sıkıntıları da seyirciye sunulmaktadır.

Ana karakterler Oktay ve eşi Nil Uysal, kızları Ece Uysal, oğulları Ege Uysal, Oktay'ın babası Olcay ve Oktay'ın iş partneri Berhudar Bey'dir. Oktay Uysal büyük bir inşaat şirketinde çalışan başarılı bir mimar, Nil çalışmayan bir işletme mühendisidir. Kızları Ece ilköğretim çağlarında bir kız çocuğudur. Ege ise üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Aile bir metropolde bulutlara ulaşan yükseklikte lüks bir rezidansda yaşamaktadır.

Dizi Oktay'ın boş bakışlarıyla başlar. Oktay havaalanında beklediği uçağın gecikmesiyle ve gördüğü bir kız çocuğundan etkilenmesiyle uçağa binmekten vazgeçip eve geri gelir. Rezidansın resepsiyonistinden bu giriş çıkışının gizlenmesini isteyerek eve döner, hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam eder. Böylelikle dizi, ana karakterin başarısız bir kaçış denemesiyle başlayarak, dizinin devamında kaçma motivasyonlarının irdeleneceği mesajını vermektedir. Diğer taraftan Nil uyurken taktığı bir yüz korsesiyle uyanmakta ve yine boş bakışlarla karşımıza çıkmaktadır. Ege tepkisiz ve duyarsız tavırlarıyla dikkat çekmektedir. Ece ise evde sürekli özür dileyerek, hassas ve duygusal bir karakter olduğu izlenimi vermektedir. Aynı zamanda şehrin üzerinde yoğun bir sis tabakası sürekli olarak dağılmadan durmaktadır ve dizi boyunca da var olmaya devam etmektedir.

Dizinin olay örgüsü, Oktay'ın birlikte "modern" bir hapishane projesi yaptığı Berhudar Bey'le yaşadıkları deneyimler ekseninde gerçekleşirken, Nil'in mutsuzluğuna yönelik çözüm arayışları, Ege'nin üniversite sınavının stresiyle mücadele edememe durumları, Ece'nin teknoloji ve komşulukla ilgili kaygıları ağırlıklı olarak işlenmektedir. Genel olarak mutsuz, amaçsız ve donuk görünen aile üyelerinin, yaşadıkları bunalımlara aradıkları çözüm arayışları ise dizinin en çarpıcı tarafını oluşturmaktadır. Çünkü karakterler hayatlarının bir bölümünde sözlük anlamıyla "uysal" davranışlar gösterse de diğer taraftan yer yer baş kaldıran ve isyan eden kimliklere de bürünmektedirler. Ayrıca karakterlerle birlikte içinde bulunulan mekanlar da çarpıcı derece farklılıklar göstermektedir.

Bulgular

Dizide karakterlerin tamamı farklı durumlarda ve zamanlarda birbirinden çok farklı niteliklere sahip kimliklere bürünmektedir. Sahip oldukları çoğul kimlikler ve bu kimlikler arası geçişler ilk bölümden itibaren sıklıkla vurgulanmaktadır. Ayrıca kimliklerin yanı sıra mekanlar ve deneyimler açısından zıtlıklar sürekli bir arada bulunmaktadır. Dizinin adında geçmekte olan "Uysallar" aslında bir zıtlığa işaret etmektedir ve bu zıtlık dizinin afişinde de göze çarpmaktadır. Çünkü Uysal ailesinin üyelerinin deneyimleri bazen sakin ve uyumlu iken, bazı zaman ve durumlarda uysal olmaktan çok uzaktır. Bu çerçevede dizinin öne çıkan temalarından biri olarak kimlikler ve zıtlıklar, postmodern teori içerisinde de önemli bir yer tuttuğundan çalışmanın ilk temasını oluşturmuştur. İkinci olarak dizide evde, işyerinde ve sokaklarda gelişen teknolojinin olumlu ve olumsuz yanlarına ilişkin birçok içerik bulunmaktadır. Ayrıca bilimsel bilginin güvenilirliğinin sorgulandığı bir sis vakası dizinin ilk bölümünden son bölümüne kadar düzenli olarak hatırlatılmaktadır. Postmodern yaklaşımlar ekseninde bilgi ve özellikle bilimsel bilginin sorgulanması ve ayrıca günlük hayata etkisi açısından teknolojinin önemini vurgulanması sebebiyle ikinci tema bilgi ve teknolojinin durumu olmuştur.

Son olarak postmodern dönemi niteleyen unsurların başında gelen tüketim, dizinin neredeyse her bölümünde farklı biçimlerde sunulduğundan çalışmanın son teması olarak analiz edilmiştir.

Tema 1: Çoğul Kimlikler Ve Bir Arada Bulunan Zıtlıklar

Dizinin en öne çıkan postmodern olarak nitelenebilecek ilk teması, bir arada bulundurduğu zıt karakterler ve mekanlardır. Oktay'ın gündüzleri şık görümlü, saygılı ve disiplinli bir mimar ve ilgili bir babayken geceleri gençliğinin tutkusu "Punk" kostümleriyle şehrin sokaklarını keşfe çıkması bu zıtlıklardan ilkidir. Oktay gece diğer Punkçı arkadaşlarıyla birlikte çalınca eğlenmekte ve sokak olaylarına karışmaktadır. Punk kostümünü giydiği ilk gece Oktay ceketinin arkasına "Kaos sevdalısı" yazar ve geceleri büründüğü kişiliği böyle dışa vurur. İlerleyen bölümlerde ise yıkılacak harabe bir binayı diğer Punkçı ekiple birlikte alternatif işgalci bir yaşam alanına dönüştürmektedir. Kentsel dönüşüm için bekleyen bu harabe yapı, Oktay ve Punk grubu tarafından adı "Anakara" olan alternatif bir dünya haline getirilir ve zamanla daha fazla marjinal yaşam süren grupları kendisine çeker. Oktay'ın illegal bir yapılanma ve yaşam tarzı sunan Anakara'da daha samimi, daha sıcak, daha özgür ve belki de en önemlisi mutlu olduğu göze çarpmaktadır.

Anakara'da Oktay bir eğlence esnasında şu itiraflarda bulunur: "Hayatım yarım, sürekli kendini sıkamak... Ruhum kangren... Dışarıdan her şey tam gibi ama içeride değil. Özgür gibiyim".

Farklı kimlikler arası geçişin bir örneği Oktay'ın kendisine sürekli zorluk çıkaran ve işleri uzatan Berhudar Bey'e günlük deneyimlerinde tepkisiz kalırken, gece Punkçı kimliğiyle Berhudar Bey'in konteynırına yazdığı küfür içeren ifadede görülür. Birlikte çalışırken veremediği tepkiyi, bir kaos sevdalısına dönüştüğü Punkçı Oktay olarak vermektedir.

Bir diğer kimlikler arası geçişkenlik deneyimi Nil karakterinde bulunmaktadır. Nil çalışmak isteyip yaş sebebiyle iş başvurularından olumsuz cevap alması sonucunda girdiği sıkıntıyı aşabilmek için, bir şirketin yaka kartını takarak ve beyaz yakalılarının bulunduğu mekanlarda zaman geçirerek çalışıyormuş gibi davranmaktadır. Plaza çalışanlarının vakit geçirdiği mekanlarda onlardan biri gibi davranıp çevre edinen Nil, kendisini boşanmış bir şirket çalışanı olarak tanıtarak alternatif bir kimlik ve yaşam tarzını sürdürmeye başlar. Hatta bir erkek arkadaşıyla yakınlık kurup, duygusal ve cinsel bir ilişki yaşamının eşliğine gelir.

Evin ergenlik dönemindeki bireyi Ege ise oldukça farklı bir kişilikler arası geçiş örneği göstermektedir. Herkes Ege'nin üniversite sınavını kaçırmış olmanın stresiyle psikiyatrik destek aldığı sanmaktadır. Fakat aslında Ege hayatta ne yapmak istediğini bilmediğinden, kasıtlı olarak üniversite sınava geç kalmıştır. Üstelik bununla yüzleşmekten kaçınmak adına, geç kaldığı sınavda kapıyı kapatan bir sınav görevlisine acı çektirmek için acımasız bir kişiliğe bürünmektedir. Aslında ne istediğini bilmeyen, bunu kendisi de dahil olmak üzere kimseye itiraf edemeyen, evde sakin ve ilgisiz bir karakter olan Ege, diğer tarafta sosyal hizmet uzmanı olan sınav görevlisini takip eder, şiddet mağduru bir ailenin üyesi olarak kendini tanıtarak zamanla güven kazanır. Üstelik görevlinin sınavı olduğu gün, içeceğine aşırı doz psikiyatrik ilaç koyduğuna inandırarak kriz geçirmesine sebep olur. Ege'nin evdeki sakin ve anlayışlı kişiliğin yerini saldırgan, öfkeli ve cesur bir kişilik almaktadır.

Bir diğer ana karakter olan dede Olcay sürekli oğlu Oktay'a başarısızlıkları üzerinden yüklenmektedir. Gençliğinde de asla takdir etmediği oğlu Oktay'ı hala her fırsatta eleştirmekte ve kendisini doğru addetmektedir. Fakat kendisi, ölen eşi yataklı bakıma muhtaç durumdayken eşinin bakımını üstlenen kadınla ilişki yaşamıştır. Hatta kadın bu ilişki sonucu bir bebek beklemektedir. Olcay'ın sevgilisine ve bebeğine sahip çıkmaya çalışırken, geçmişte kimseyi sevmediği ve bencil bir insan olduğuna dair itirafları ailesine göstermeye çalıştığı kimlikle gerçekte hissettiğinin farkını ortaya koymaktadır.

Oktay'ın birlikte iş yaptığı Berhudar Bey ise sürekli ailenin önemi ve aile ilişkilerinin iyi tutulması yönünde Oktay'ı baskı altına almaktadır. Oktay'ın evine gidip, ailenin kendisi için önemi ve onun kıymetini bilmekle ilgili duygusal konuşmalar yapar. Fakat diğer yandan kendisinin aslında istismarcı, kaba ve anlayışsız davranışları sebebiyle ailesi tarafından terk edilmiş olduğunu öğreniyoruz.

Tıpkı Bauman'ın (2001) postmodern dönem için ifade ettiği akışkan gerçeklik ve plastikten yapılmış esnek kimlikler gibi dizi, ana karakterlerinin kimliklerinin çoğulluğuna, davranışlarındaki zıtlıklara, kaçış stratejilerine, gerçekliğin ve doğrunun alışkanlığına dikkat çekmektedir. Ayrıca dizideki karakterlerin alternatif kimlikler aracılığıyla büründükleri kişiliklerin, uçlarda deneyimleri öne çıkmaktadır. Bu çerçevede dizi karakterlerinin deneyimleri Pakulski'nin (2009) post modern dönemin bir özelliği olarak vurguladığı tipikten marjinaline doğru gerçekleşen değişimi destekler niteliktedir.

Kişilikler ya da kimlikler arası geçişlerin yanı sıra dizide mekanların gösterilme şeklinde de zıtlıklara dayanan geçişler de bulunmaktadır. Örneğin, Uysal ailesinin lüks rezidans dairesi ve Oktay'ın işyerinin plaza oluşu ile Anakara'nın karanlık ve kaotik ortamı sıklıkla art arda sunulmaktadır. Ayrıca 4. bölümde toplumsal yaşama dair ilginç bir sahne sunulmaktadır. Uysal ailesi beyaz kıyafet şartının olduğu bir kahvaltıya katılıp, sohbet ve gülümsemeler eşliğinde yemeklerini yerken, şehrin diğer tarafında şiddetli çatışma ve protestoların olduğu görülmektedir. Bu iki zıt grup birbiriyle temas etmemekte ve birbirini umursamaz görünmektedir. Bu ve benzer sahneler Baudrillard'ın (2019) değişim kapasitesinden yoksun ve donuk yığınlar olarak değerlendirdiği kitleleri çağrıştırmaktadır.

Tema 2: Teknoloji ve Bilginin Durumu

Postmodern dönemin öne çıkan özelliklerinde biri teknolojinin toplumsal ve bireysel düzeyde etkin hale gelmesidir. Bir yandan hayatları ve işleri kolaylaştıran teknoloji diğer taraftan kitle iletişimine kazandırdığı boyut sebebiyle büyük bir denetim, bağımlılık ve hiper-gerçeklik (Baudrillard, 2020) yaratmaktadır. Dizide bu bağlamda Uysal ailesinin kızları Ece'nin teknolojiden uzak durması yönündeki uygulamalar göze çarpmaktadır. Ece 3. bölümde çılgınlık atarak "istemiyorum" diye ağlamaktadır. Bunun sebebi dedesinin kendisine cep telefonu hediye etmiş olmasıdır. "Herkes telefona bakıyor hiç konuşmuyor. Öyle olmak istemiyorum!". Bu durum teknolojinin olumsuz etkilerinin hem aile hem de Ece tarafından farkında olduğunu da göstermektedir.

Oktay'ın iş arkadaşı Mert ise teknolojiyle ilgili farklı sorunu hatırlatmaktadır: herkesin elinde bulundurduğu teknolojik cihaz ve uygulamalar sebebiyle sıkı bir siber denetim altında olduğunu. Mert sarhoşken attığı bir tweet sebebiyle dizi boyunca sürekli polisin gelip kendisini götürmesini bekler, hapishane çantası hazırlar ve korku içerisinde günlerini geçirir. Etrafındaki herkesin bakışlarından paranoyak bir biçimde kendisini suçladığı sonucunu çıkarır ve dizi boyunca büyük bir huzursuzluk içerisinde olur.

Teknolojinin sanat ilişkisi de dizinin başından sonuna kadar her bölümde vurgulanmaktadır. Uysal ailesi bir derginin projesi için "her ailenin bir ruhu var" temalı sessiz 3 dakikalık video çekimlerinde yer almaktadır. Aile bir arada 3 dakika boyunca hareketsiz durmaktadırlar. Belki de kısacık fakat en samimi diyaloglarını bu çekimler esnasında yapmaktadırlar. Bölüm 2'de Nil "Ben mutsuzum Oktay" itirafını bu çekimler esnasında yapar. Başka bir çekim esnasında Oktay ve Nil yaşadıkları iletişimsizlik sebebiyle sessizce ağlar, başka bir çekimde Ege ailesi için "biz bir şirketiz" ifadesini kullanır. Dizinin son bölümünde bu sessiz çekimler, yeni bir sanat ürünü olarak "Uysaların Ruhü" başlığıyla sergilenir. Böylece sanatta teknolojinin artan yerinin yanı sıra postmodern dönemin yenilikçi, özgün ve kuralların dışında sanat tarzına gönderme yapılmaktadır.

Bu temanın ve postmodern yaklaşımların bir diğer unsuru olarak günümüz toplumlarında bilginin durumuyla ilgili bir vurgu, dizinin başından sonuna kadar arka planda sürekli hatırlatılan sis tartışmasında bulunur. Bu sis tartışmaları günümüz toplumlarında bilginin politikleşmesiyle ilgili önemli bir eleştiriyi de gündeme getirir. Dizi boyunca TV programlarında uzmanlar sürekli bu konuyu gündeme getirmektedir. Bir taraf bunun doğal bir sis olduğunu iddia ederken, diğer bir taraf ise hava kirliliği olduğunu ve bir şey yapılması gerektiğini savunmaktadır. Tartışma dizi boyunca sürer ve bir sonuca ulaşmaz. Bir mekânda eğlenirken Nil ve arkadaşları konuyla ilgili şöyle der: "Tepemizde duran, kokladığımız şeye hava kirliliği diyemiyoruz, sis diyoruz". Bir TV

programında konuşan uzman ise “bölünüyoruz, bu dış güçlere yarıyor” ifadesini kullanır. Böylece sisle ilgili tartışmanın politikliği hem Tv programlarında hem de ikili sohbetlerde belli olmaktadır. Bu ekseninde postmodern yaklaşımlarda bilginin niteliğinin, bilimsel bilginin güvenilirliğinin ve tarafsızlığının sorgulanmasına benzer şekilde dizi bilimin ve bilim insanlarının tarafsız bilgi üretmediğine de dikkat çekilmiş olmaktadır. Ayrıca sis vakasını Beck (2014) ve Giddens’in (2014) geç modern döneme özgü teknolojik ilerleme sonucu oluşmuş, insanların sağlığını tehdit eden ve söylemler aracılığıyla ciddiyetinin şekillendiği bir risk olarak da değerlendirmek mümkündür.

Tema 3: Tüketim

Postmodernite tartışmaları içerisinde şüphesiz en önemlilerden biri tüketimle ilgilidir. Tüketim bu dönemde bir kültür haline gelmiş ve kişiler hayat tarzlarını yansıtan evler, arabalar ve kıyafetlerin yanı sıra sahip oldukları ya da olmadıkları beğeniler önem kazanmaktadır (Harvey,1997). Dizide ilk olarak Uysal ailesinin yaşadığı rezidans dairesi lüks bir yaşamın ve tüketim kültürünün ilk göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Evde temizliği özel şirket çalışanları yapmaktadır. Hem Oktay’ın hem de Nil’in şahsi arabaları bulunmaktadır. Ev tüm şehri tepeden görmektedir fakat içinde yaşayanlar birbirlerini neredeyse hiç görememektedir

Oktay çocukluk arkadaşı Fevzi’yle dertleşirken “Bunu alan bunu da alır. Hayatım böyle... Maaş alan kredi alır, gittik aldık. Ev alan araba alır, onu alan bilmem ne de alır. En son artık mezar yeri bakıyordum 44 yaşında...” ifadelerini kullanır. Böylece tüketim kültürünün hayatlarında ne kadar etkili olduğunu Oktay’ın ağzından dinlemiş oluruz.

Eğlence sektörü de tüketim içerisinde yer aldığından, Punkçı Oktay’ın gece eğlenmek için mekân ararken yaşadığı bir olay dikkat çekmektedir. Eğlence mekanlarına görüntüsü sebebiyle alınmayan Oktay, umutsuzca bir pavyonun kapısının önüne gelir. “Paran varsa gel” denilerek içeri girmesine izin verilir. Oktay Punkçı tarzıyla pavyonda oyun havaları ve konsomatrisler eşliğinde tahmin edemeyeceği kadar güzel vakit geçirir. Yabancılarla bir arada olduğu bu ortamda da Oktay, yalnız olduğundan şikâyet ederek dertleşir. Çıkışta şu cümleyle uğurlanır; “Parası olan herkes eşit bizde”. Paranın farklılıkları görünmez kıldığına yönelik bu örnek, tüketimin ne kadar ön planda olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bir başka örnekte, Oktay işyerinde Berhudar Bey’le ilgili bir şikâyetinde ise patronundan “Borcun var değil mi? Benim de var. İsyan etme, krediyi almadan önce düşüncektin” cevabını almıştır. Böylece borçlar ve hayat standartlarını yitirme kaygısı sebebiyle işini kaybetme korkusu ön plana çıkmaktadır.

İş kaybetme korkusunun acı bir örneği ise Nil’in plaza çalışanı arkadaşı Yağmur’un deneyimleridir. Yağmur sistematik olarak patronunun tecavüzüne uğramakta fakat işini kaybetme korkusuyla sesini çıkaramamaktadır.

Yağmur: “Sen tecavüze uğrayıp, hiçbir şey olmamış gibi yaptın mı?”.

Nil: “İstemiyorum de”

Yağmur: “Sen hiç çalışmadın eğer bunu yaşamadıysan”.

Bu diyalog istismarın çalışma yaşamında ne kadar normalleştirildiğini de göstermektedir. Her iki örnekte de borçlar ve geçim kaygısının öne çıktığı ve kişileri pasivize ettiği görülmektedir.

Bir diğer örnek tüketimle ilişkili olarak yine Oktay tarafından mutsuz bir şekilde odalarında uzanırken Nil’e ifade edilir; “Her şey bu evi almamızla başladı”. İfade edilen “her şeyin” içi bu diyalogda doldurulmasa da eşlerin mutsuzluğu, birbirinden kopukluğu ve iletişimsizliğinin ön planda olduğu bir anda dile getirilmiştir. Böylece tüketim peşinde koşarken, birbirlerinden uzaklaştıkları anlaşılmaktadır.

Oktay bir iç konuşmasında, sahip olduğu maddi standartları kaybetme korkusunun ötesine geçerek “Aslında kaybedecek hiçbir şeyim yok. Hiçbir şeyin taksiti bitmedi ki...” ifadesini kullanır.

Tüketmek ve bu yolda ödenen bedeller yukarıdaki örneklerde net bir şekilde gözler önüne serilmektedir.

Tüketimle ilgili bir diğer örnek ise Oktay'ın tweet korkusu yaşayan iş arkadaşı Mert'in Anakarayı keşfetmesiyle yaşanır. Mert Anakara'yı keşfettiğinde, kâr amacıyla yapılan bir şov olduğunu zanneder ve bu alternatif hayat tarzını popüler bir eğlence şekline dönüştürmeye çalışır. Böylece Anakara'nın kendi gerçekliği değişime uğrar ve orada yaşamakta olan gruplar mekânı terk eder. Sonuç olarak tüketim kültürünün içerisindeki sıradan bir ürüne dönüşerek, onu kuranlar için ifade ettiği anlamı kaybeder.

Nil dizinin ilk sahnesinde bir yüz korsesi giymektedir. Bunun sebebi genç görünmek için yaptırdığı botox uygulamasının daha iyi sonuç vermesini istemesidir. Nil yaşının getirdiği çizgilerle ve görüntüsüyle barışmamış ve estetik güzellik normlarının etkisi altında bir tüketime dahil olmuştur. Botox yaptıranın sebebini eşi Oktay'a "Benim de bir hayatım olsun diye" şeklinde açıklamıştır. Çünkü iş mülakatlarında yaşı sebebiyle elenmektedir ve daha genç bir görünümle bu sorunu aşmayı planlamaktadır.

Bu tema çerçevesinde görülmüştür ki, tüketim tüm karakterlerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Postmoderniteye yönelik yaklaşımlarda vurgulandığı gibi tüketim bir amaç ve kültür haline gelmiştir (Harvey, 1997; Featherstone, 1996; Baudrillard, 2016). Benzer şekilde dizide de ev, evdeki dekorasyon, araba, estetik müdahaleler, teknoloji ve eğlence gibi birçok farklı unsurla tüketim toplumsal ve bireysel yaşamın merkezine oturmakta ve bir yaşam tarzı ya da kültür haline geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tüketimin maliyetini karşılamak için bedeller ödenmekte ve sonuç genelde mutsuzluğa çıkmaktadır.

Çalışmada temalar içerisinde yer verilmese de postmodernitenin önemli kabullerinden büyük anlatıların reddi, dizide bir diyalogda öne çıkmıştır. Nil'in arkadaşı Suat "Sınıf sadece arabalarda var artık. Sınıf mücadelesi yalan. Sınıfının en iyisi ol!" ifadesiyle büyük anlatılarda topluma yüklenen değişimci beklentilere dair umut olmadığını Baudrillard'ın yığınlaşan kitle yaklaşımına benzer şekilde ifade etmiş ve günümüzde rekabetin önem kazandığı mesajını vermiştir.

Sonuç ve Öneriler

Postmodernite yaklaşımlarında öne çıkan çoğulluklara, farklılıklara, geçişkenliklere, gerçekliğin bulanıklığına, teknolojik denetime ve tüketime yapılan vurgu bu çalışmada Uysallar dizisi özelinde konu edilmiştir. Çalışmanın temelleri dizinin adı ile afişi arasındaki uyumsuzlukla başlamış (Görsel 1), postmodernitenin önemli kırılma noktalarından birini ifade eden dinamitle patlatılan bina görüntülerinin kullanılmasıyla pekiştirilmiştir.

Görsel 1 Resmi Tanıtım Afişi

Tematik olarak incelenen bölümlerde görülmüştür ki, Uysal ailesinin fertleri çoğul kimlikler/kişilikler arasında geçiş yapmakta, belirsizlik, teknoloji ve tüketimin baskın hegemonyası altında özgün stratejiler geliştirmektedirler. Postmodern dönemi tanımlayan farklılık, çeşitlilik, gerçeğin bulanıklaşması, kesinlikten uzaklaşma, akışkanlık, kaos ve karışıklık dizinin her bölümünde hissettirilmektedir. Uysallık, resmedilen toplumsal durumda karakterlerin evde ve işyerinde sahip olduğu bir özellik olarak görülmektedir. Aile içerisinde herkes sakin ve uyumlu görünmeye çalışmakta, iş yaşamında maddi bağımlılıkların da etkisiyle itaat ön plana çıkmaktadır. Çünkü bir yandan içine hapsolünmüş bir tüketim dünyası bulunmaktadır ve sahip olunan tüketim alışkanlıklarının sürdürülmesi adına uysal davranılması gerekmektedir. Benzer şekilde anne, baba, patron, evlat ve iş arkadaşı olmanın yarattığı toplumsal beklentilere uyum sağlanmaktadır. Böylelikle uysallığın sözlük anlamıyla toplumsal yaşamda bir beklenti olduğu, evde ve işyerinde mecburiyetlerin gölgesinde sürdürüldüğü görülmektedir. Fakat Uysal ailesinin gösterdiği gibi baskın toplumsal beklentilerin etkisi ile ortaya çıkan uyumluluk, bireylerin alternatif yaşam tarzları ve çoğul kimlikleri aracılığıyla ters yüz edilmekte ve gerçeklik yeniden inşa edilmektedir. Bolca yalan aracılığıyla da olsa, mevcut durumlarını alternatif deneyimlerle daha akışkan ve değişken bir hale getirmektedirler.

Dizide incelediğimiz karakter kendilerine toplumun dayattığı yaşam tarzına karşı alternatif kimlik ve ortamlar yaratma becerisi gösterse de bu becerilerin toplumsal bir değişim ya da kişisel hayatlarına yönelik bir dönüşüm amaçlamadığı anlaşılmaktadır. Çünkü karakterler oluşturdukları kimlikler ve deneyimleri, günlük yaşamlarında yalanlarla sürdürmüş ve bu deneyimlerin gizli kalması yönünde çaba sarf etmişlerdir. Karakterler sınıf mücadelesinin bittiğini, tüketimin hayatlarını nasıl kontrol ettiğini, yaşadıkları yalnızlık ve umutsuzluğu ifade etmiş fakat diğer yandan kolektif ya da bireysel değişim adına bir çaba içerisine girmemişlerdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde dizinin konusu, karakterlerin deneyimi ve kullanılan görsel detaylar postmodern teorinin modernitenin sebep olduğu bireysel ve toplumsal buhrana yönelik tespitlerini destekler nitelikte olsa da bireysel ya da toplumsal değişim ve dönüşüme dair bir umut gözlenmemiştir. Tabi ki bu noktada yaratılan alternatif kimlik ve deneyimler aracılığıyla mevcut duruma bir direniş gösterildiği ifade edilebilir. Fakat dizinin son sahnesinde tüm karakterler kapısı kilitli bir hapisane hücrelerinde yalanlarının ortaya çıkacağı mektuplarla birlikte mahsur kalmış olmalarına rağmen, inkâr ve kaçış davranışları göstererek var olan "uysal" ve standart yaşamlarına geri dönmek istemişlerdir. Böylelikle Uysallar dizisi çerçevesinde, uysal olan ve olmayan deneyimler aracılığıyla postmodernitenin öne çıkan kavramlarına benzer şekilde bir bulanıklık, belirsizlik, karmaşa ve kaos deneyimlenmektedir. Bu bağlamda yeni bir postmodern "uysallık" resmedilmektedir. Diğer yandan genel bir değerlendirme yapıldığında toplumsal ve bireysel yaşama yönelik bir özgürlük umudunun olmadığı, Baudrillard'a benzer bir karamsar postmodern uysallık tablosuyla karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak bu çalışma postmodern topluma içeriden bir bakış olarak değerlendirilebilecek dijital bir dizinin, yine postmodern teoriler aracılığıyla incelenmesi ve bir kendini değerlendirme biçimi olarak hangi toplumsal ve bireysel karakteristikleri ön plana çıkardığını tartışmıştır. Gelecek çalışmalarda farklı dijital içerikler aracılığıyla günümüz toplumuna ve bireyine yönelik vurgulanan özelliklerin, postmodern kuram ya da başka kuramlar ekseninde incelenmesiyle, teori ile pratiğin temsili arasındaki ilişkinin özgün biçimlerde incelenmesi mümkün olacaktır.

Kaynaklar

- Alp, K. (2013). Sanatın temsili ve postmodern sanatta temsil sorunu. *Art-e Sanat Dergisi*, 6(12), 40-61.
- Baudrillard, J. (2016). *Tüketim toplumu*. (Çev. H. Deliceçaylı ve F. Keskin). Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2019). *Sessiz yığınların gölgesinde toplumsalın sonu*. (Çev. O. Adanır). Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2020). *Simülakrlar ve simülasyon* (Çev. O. Adanır). Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (1997). *Modernite ve holocaust*. (Çev. S. Sertabiboğlu). Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış hayat: Postmodern ahlâk denemeleri*. (Çev. İ. Türkmen). Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z. (2006). *Liquid modernity*. Polity Press.
- Beck, U. (2014). *Risk toplumu başka bir modernliğe doğru*. (Çev. K. Özdoğan ve B. Doğan) (2. Baskı). İthaki Yayınları.
- Beck, U. (2020). Risk toplumu: yeni bir modernliğe doğru. (Çev. G. Altaylar). A. Giddens (Ed.). *Sosyoloji başlangıç okumaları* içinde (8. Baskı, s. 558-564). Say Yayıncılık.
- Best, S., Kellner, D. (1998). *Postmodern teori*. (Çev. M. Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Featherstone, M. (1996). *Postmodernizm ve tüketim kültürü*. (Çev. M. Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Feyerabend, Paul (1996) *Yönteme karşı*. (Çev. E. Başer). Ayrıntı Yayınları.
- Feyerabend, Paul (1999) *Özgür bir toplumda bilim*. (Çev. A. Kardam). Ayrıntı Yayınları.
- Giddens. A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik geç modern çağda benlik ve toplum*. (Çev. Ü. Tatlıcan). Say Yayıncılık.
- Harvey, D. (1997) *Postmodernliğin durumu*. (Çev. S. Savran). Metis Yayınları.
- Jameson, F. (1994). *Postmodernizm ya da geç kapitalizmin kültürel mantığı*. (Çev. N. Plümer). Yapı Kredi Yayınları.
- Küçükalkan, G. (2018). *Derrida ve yapısöküm anlam, söylem, haber*. Arı Sanat Yayınevi.
- Liotard, J. F. (2013). *Postmodern durum*, (Çev.İ. Birkan). BilgeSu Yayınları.
- NTV (2023, Şubat 2). *Netflix'in abone sayısı beklentileri aştı*. <https://www.ntv.com.tr/ntvpara/netflixin-abone-sayisi-beklentileri-asti,4Lqgaroza0GLVgesqmQtKw>
- Pakulski, J. (2009). Postmodern social theory. B. Turner (Ed.), *The new blackwell companion to social theory* içinde (s.251-280). Blackwell Publishing
- Ritzer, G. (1997) *Postmodern social theory*. New York: McGraw-Hill.
- Ritzer, G., Stepnisky, J. (2013). *Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökleri*. (Çev. I. Ertuna Howison) (4. Baskı). De Ki Basım Yayım Ltd. Şti.
- Sarı, Ü. ve Sancaklı, P. (2020). Küyerelleşmenin dijital platformların içerik tanıtımına etkisi: Netflix örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), 243-260.
- Şahin, H. (2012). Postmodern sanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 1(05), 90-111.
- Şaylan, G. (1999). Postmodernizm. İmge Kitabevi.
- Turner, B. (2009). *The blackwell companion to social theory*. Blackwell Publishing.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zeka, N. (1994). Yolları çatallanan bahçe, aynalı gökdelenler, dil oyunları ve Robespierre. N. Zeka (Ed.), *Jameson Lyotard Habermas postmodernizm* içinde (s. 7-30). Kıyı Yayınları.

Extended Abstract

In this study, qualitative research was carried out on the basis of theoretical approaches to today's societies, which are characterized as postmodern, through the Uysallar series published on a digital platform. The series has many features that cause it to be studied in relation to postmodern theories. First of all, the Uysallar series attracts attention by having an unruly promotional poster, contrary to the dictionary meaning of the word "usual-docile." In addition, the digital content platform on which the series is published can also be defined as mass media specific to the postmodern period. Finally, it is possible to evaluate the images of the old building blown up with dynamite, which appears on the screen in almost every episode of the series, as an evocation of postmodernity again. Because the day on July 5, 1972, when the Pruitt-Igoe residences were dynamited and destroyed, it is also considered the day when modern architecture died. The characters' experiences in the series also carry many features emphasized in the discussions of postmodernity. For example, the main characters exhibit transitions between plural identities and often prefer behaviors that are not rational. In addition, the social conditions in which they live are presented in the axis of technology and consumption. Characters who have attitudes that can be considered more compatible with social expectations in their work and family lives create alternative lifestyles and participate in marginal experiences through the plural identities/personalities they create. Thus, contrasts and fluid identities come to the fore in the series. In addition, it presents different examples to the audience where there is no end to consumption, and it leads individuals to great unhappiness.

The above-mentioned subjects and characters bear many similarities, which are emphasized by postmodernity approaches. Because postmodern theories fundamentally object to the ideals of Enlightenment, society will progress for the better through reason, the sanctity of scientific knowledge, strict identities, and the validity of grand narratives. Post-modernity approaches emphasize that science and reason give humanity painful experiences. It is also stated that everything that is solid evaporates, so there is no room for certainty about anything. The plurality of identities,

the blurring of reality, and the prominence of locality again stand out in these theories. Postmodernist approaches also emphasize that the logic of capitalism has changed in this new period, and commodity production and consumption have now been replaced by consumption in order to exist. On the one hand, some of the postmodern approaches have the hope of getting rid of the pressures and negativities caused by modernity and change, while some postmodern theories draw attention to the lack of hope and potential for change.

The aim of the study is to examine the experiences and situations shown in the series thematically through the theories of postmodernity. For this reason, thematic content analysis, which is a qualitative method, was used. The experiences of the characters in the series and the personal and social characteristics they are involved in are categorized and organized on the axis of postmodernity concepts. Thus, 3 main themes were revealed. The first theme was "Plural Identities And Coexisting Decencies," the second theme was "The State of Technology and Information," and the third theme was "Consumption." Through these themes, it has been possible to interpret the series from a different perspective by using the prominent concepts of postmodern theories. As a result, it has been possible to evaluate the transitions between the plural identities of the main characters in the series, the adaptation and escape strategies under the pressure of society in the field of consumption and technology, as well as the politics of scientific knowledge.

The impression has been formed that the plural identities/interpersonal experiences shown in the series cannot be maintained or become visible in the long term. Because at the end of the series, in a situation where Uysal family had to face the lies of his family members, everyone took the path of denial and tried to hide their alternative lives and identities. It is also understood that the alternative identities and experiences of the characters are not aimed at personal or social change. As a result, individuals stuck under the expectations and pressures of social life have found small escape routes for themselves and offered a new experience of meekness through the alternative identities and experiences they have created.

Since the examined series is actually a product of the postmodern period, the prominent elements of the series are considered as a kind of internal evaluation of the postmodern society and are considered within the scope of this study. In this aspect, the study aims to contribute to the postmodern literature by examining the representations of postmodernity in the media. In future studies, considering different media contents within the framework of postmodernity theories or other theoretical foundations will contribute to understanding the representation of today's individual and social life in the new media and evaluating theoretical approaches through practice.